

ФУТБОЛ ЎЙИНИ ТЕХНИКАСИГА НАЗАРИЙ ЁНДОШУВ

Б.Б. Жаҳонгиров

Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт
университети доценти

А.Б.Бўронов

Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт
2-курс магистранти

Аннотация: Ушбу мақолада мамлакатимизда спорт турларининг шу жумладан футбол спорт турининг ривожланиши, ислохотлар натижасида вужудга келган янги ўйин қоидалари, махсус сифатлар, ҳаракат усуллари ўқув-машғулотлари мазмунига янгича ёндошиш, таркибига янги машқларни киритиш ва машғулот-мусобақа бирлигини таъминлаш муҳимлиги, техник ва тактик тайёргарлик ҳақида маълумот берилган

Калит сўзлар: мамлакат, спорт, ривожланиш, ўйин қоидалари, махсус сифатлар, ҳаракат усуллари, машқлар, мусобақа, тайёргарлик, модуль.

Abstract: This article contains information about the development of sports in our country, including football, new rules of the game, special qualities, methods of movement, a new approach to the content of training, the importance of including new exercises and ensuring training and competitive unity. technical and tactical training resulting from the reforms.

Key words: country, sport, development, rules of the game, special qualities, methods of action, exercises, competitions, training, module.

Мамлакатимизда мустақиллик йилларида спорт турларининг ривожланишига алоҳида эътибор берилди, натижада спорт турларини оммалаштиришига катта ёрдам бермоқда. Бошқа спорт турлари қатори футбол ҳам. Спорт ва ҳаракатли ўйинлар ва уни ўқитиш методикаси (футбол) модули тараққиётининг устувор йўналишларини ҳисоблашда, футбол спорт турини пайдо бўлиш босқичларини ҳисобга олиш ўта муҳимдир. Футбол жисмоний тарбия ва соғломлаштириш воситаси сифатида ҳам энг оммавийлашган спорт турига мансубдир. 1996 йил июл ойида АҚШ нинг Атланта шаҳрида бўлиб ўтган Бутунжаҳон Конгрессида эълон қилинганидек ушбу спорт ўйини жаҳон миқёсида футбол етакчи ўринни эгаллайди. [1]

Футбол ўзининг оммабоблиги, гўзал ўйин мазмуни, каттаю-кичик ёшдаги инсонлар диққатини ўзига ром қилувчи ҳужум ва ҳимоя комбинациялари билан нафақат шаҳар ва туманлар марказларида, балки узоқ қишлоқларда, маҳаллаларда, тўй ва байрамларда баҳс-рақобат, сиҳат-саломатлик, жисмоний ва руҳий баркамоллик воситаси сифатида турли ёш қатламга мансуб аҳоли ҳаётига кириб бормоқда. Футбол ўқув модули сифатида ҳам барча таълим муассасалари ўқув режасига киритилган. Айниқса, футболни “Умид ниҳоллари”, “Баркамол авлод”, “Универсиада”, “Хотин-қизлар спартакиадаси”, “Фахрийлар” мусобақалари ва беш ташаббус мусобақалари каби кўп босқичли ва мунтазам ўтказилиб келинаётган нуфузли спорт тадбирлари дастуридан жой олиши, уни географик чегараси ҳамда шуғулланувчилар сони кескин орта боришига замин яратди. [2]

Замонавий футбол XX аср охири ва XXI асрдан бошлаб ўзининг табиий тараққиёти туфайли ҳамда мусобақа қоидаларининг ўзгаришлари сабаб янгича мазмунга эга бўлди. Ўйин қоидаларининг тубдан ўзгариши нафақат ғолибликка даъвогар жамоалар рақобати билан белгиланади, балки маълум даражада бозор муносабатларига ҳам боғлиқдир. Маълумки, йирик нуфузли Жаҳон, Осиё чемпионатлари, Олимпиада ва Осиё ўйинлари ҳамда бошқа юқори рейтингли халқаро турнирлар, Кубок мусобақалари) ўтказишда кўплаб

телерадиокомпаниялар, журналистлар ушбу мусобақаларни телетрансляция қилиш, репортажлар олиб бориш учун махсус аккредитацион талабларни қондиришлари лозим. Мусобақа қоидаларининг бундай ўзгариши ўйин шиддатини кескин жадаллаштирди, ўйинчилар фаоллигини оширди, томошабинлар қизиқишини кучайтирди. [3]

Бугунги кунгача футболнинг ривожланишига бағишланган кўплаб тадқиқотлар амалга оширилган бўлиб, улар Ўзбекистонда (И.А.Кошбахтиев, 1975; Г.М.Сергеев, 1980; Г.М.Сергеев ҳам муаллифликда 1997; Р.А.Акрамов 2001; Р.И.Нуримов, 2005; О.А.Қурбонов, 2007), хорижий мамлакатларда (К.И.Адамбеков, 1980; К.И.Джанузакوف, 1982; Лукшинов ҳаммуаллифликда 1990; А.В.Петухов, 1990; М.М.Шестаков, 1990; А.П.Золотарёв, 1991; Т.Т.Иманалиев, 1993; А.П.Герасименко 2002; С.В.Голомазов 2002) тадқиқ қилинган. [4]

Алоҳида шуни таъкидлаш жоизки, мусобақа қоидаларининг тубдан ўзгариши ўйин усулларининг тамомила янги авлодларини вужудга келишига асос бўлди. Ушбу ўзгаришлар натижасида вужудга келган янги ўйин элементлари, махсус сифатлар, ҳаракат усуллари ўқув-тренировка машғулотлари мазмунига янгича ёндошиш, таркибига янги машқларни киритиш ва машғулот-мусобақа бирлигини таъминлаш муҳимлигини белгилайди. “Бугун биз учун” “Техник тайёргарлик”, “Тактик тайёргарлик” деган ибораларнинг айтилиши одатий тусга айланиб қолди. “Интеграл тайёргарлик яъни яхлит тайёргарлик иборалари эса янгидан ўзига энди йўл топяпти. [5]

Мамлакатимиздаги таниқли футбол мутахассисларидан А.Р. Имомхўжаев, п.ф.н, доц. профессор Р.И. Нуримов, Г.М. Сергеев, п.ф.н, доц. Р.А. Акрамов, п.ф.н, педагогика фанлари доктори, профессор И.А. Кошбахтиев, п.ф.н, доцент А.И. Толибжонов, п.ф.н, доцент З.Ғ. Ғаффоров, п.ф.н, доцент З.Р. Нуримов, А.А. Климов, п.ф.н., доцент Ш.Т. Исеев, п.ф.н, О.А. Қурбоновлар футбол ўйини техникаси ва тактикаси ҳамда мусобақаларни ташкил қилиш ва ўтказиш соҳасида кўплаб ишларни амалга оширмоқда.[6]

Футбол жисмоний тарбия ва спорт тизимининг йирик ва мустақил тармоқларидан бири ҳисобланиб, Ўзбекистон, унинг вилоятлари ва туманларида ўзига хос ривожланиш тарихига эга. Футбол Ўзбекистонда энг оммалашган спорт турлари қаторига кирсада, республикамизнинг барча минтақаларида у турли даражада «обрў-эътибор» қозониб келган. Тошкент шаҳри, Қорақалпоғистон ва барча вилоят туман, шаҳар ва қишлоқларида футбол ҳурматга сазовор бўлиб бормоқда. Бундай вазиятнинг сабаблари деярли шу вилоятлар тарихий - ижтимоий негизлари билан боғлиқ деб тахмин қилинсада, лекин масала чуқур изланишни, мавзуга оид тарихий маълумотларни илмий асосда ўрганишни тақазо этади. [7]

Эътиборга лойиқ жойи шундаки, мустақиллик йилларида ўзбек футболининг тараққиёти республикамизда янгича йўналишда давом этиши кўзга ташланаётир. Жумладан, 1992 йилдан бошлаб мунтазам ўтказилаётган Ўзбекистон миллий чемпионати футболнинг янада ривожланиши ва раванқ топишига катта таъсир кўрсатмоқда. Айниқса, сўнгги йилларда тадбиқ этилган ўқув муассасалари ўртасида ўтказилаётган 3 босқичли «Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод» ва «Универсиада» мусобақалар ҳамда маҳалла ёлари орасида ўтказилаётган беш ташаббусда футбол кенг ривож топишига муҳим туртки бўлмоқда. [8]

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш жоизки, сўнгги йилларда республика миқёсида ўтказилаётган мусобақаларда профессионал жамоалар доираси кенгайиб бормоқда. Ўзбекистон футболини янгича йўналишда тараққий этиришда уни вилоятларда «ҳаракатга» келтириш, хорижий давлатларнинг футбол жамоалари билан алоқа боғлашда, улар билан расмий мусобақаларни ташкил қилишда Ўзбекистон футбол федерацияси ҳам яхши фаолият кўрсатмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати: (REFERENCES)

1. Ахматов М.С. Ўзлуксиз таълим тизимида оммавий спорт ҳаракатининг ташкилий ва бошқарув асослари. “Фан – спортга” 2004, №2.
2. Жаҳонгиров Б.Б. Ўзбекистоннинг ҳиндистон билан илмий - техникавий алоқалари. Academic research in educational sciences. Issn 2181-1385 volume 3, issue 5 may, 2022.-Б.1059
3. Жаҳонгиров Б.Б. Ўзбекистоннинг Европа мамлакатлари билан илми-техникавий алоқалари. Ўтмишга назар журнали. 2021. 2-сон.-Б.16
4. Абидов Шавкат Усманович Ёш футболчилар мусобақа фаолияти кўрсаткичларининг техник тайёргарлик самарадорлиги билан ўзаро боғлиқлиги: Педагогика фан.ном...дисс.автореф. – Т. 2011.-Б.15
5. Жаҳонгиров Б.Б. Ўзбекистоннинг хорижий мамлакатлар билан илм-фан соҳасидаги ҳамкорлик алоқалари. Academic research in educational science. Volume 2 | special issue 2 | 2021.02; -Б.987
6. Исраилов Ш.Х., Абидов Ш.У. Обучения технике игры в футбол юных спортсменов с учётом возрастных особенностей //Журнал «ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ». - Бишкек, 2009. - №7.
7. Жаҳонгиров Б.Б. Ўзбекистоннинг Осиё мамлакатлари билан илмий - техникавий алоқалари. Academic research in educational sciences, 2021.05.volume.2. Issue.5.-Б.1017.
8. Жаҳонгиров Б.Б. Международные связи Узбекистана в области науки. International scientific and practical conference. The time of scientific progress, Warsaw, Polsha, 05.11.2022. Session1, Part 3. – С.20.